

TEFEKKÜRÜN ÖNEMİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Aile eğitimi toplantımız dolayısıyla Münih'te bulunuyorum. Cumartesi günü sevgi ve kardeşlik konusunda bir konuşmamız olacak, çalışmalarımız olacak. Size Münih'ten sesleniyorum, cumanız mübarek olsun... Allah hepinizden razı olsun...

Hazret-i Ali Efendimiz'in rivayet ettiği iki hadis-i şerifi size nakletmek istiyorum. Ayrıca bunlara bir hadis-i şerif daha ilâve edeceğim.

a. Cahillik, Akıl ve Tefekkür

Birinci hadis-i şerif şöyle: Peygamber SAS Hazretleri, Hazret-i Ali RA ve KV Efendimiz'in naklettiğine göre, şöyle buyurmuşlar:¹

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.III, s.68, no:2688; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.157, no:4647; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.38, no:836; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.II, s.36; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.179, no:7889; Mizzî, *Tezhîbü'l-Kemâl*, c.VI, s.239; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XIII, s.256; Hz. Ali RA'dan.

İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Vera'*, c.I, s.122, no:216; Hz. Hasan RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.163, no:44135; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.2039, no:3038;

Câmiü'l-Ehâdis, c.XVI, s.446, no:17233, 17253.

الْفَقْرَ أَشَدُّ مِنَ الْجَهْلِ، وَالْغِنَى أَعْوَدُ مِنَ الْعَقْلِ،
وَالْإِبَادَةَ كَالْتَّفَكُرِ

(أبو بكر بن كامل، وابن النجار عن علي)

RE. 482/3 (*Lâ fakra eşeddü mine'l-cehl, ve lâ gınâ a'vedü mine'l-akl, ve lâ ibâdete ke't-tefekkür.*)

Bu ezberlenmesi gereken güzel bir hadis-i şerif. Muhtelif yerlerde söylendiği zaman herkes öğrenirse iyi olur bu hadis-i şerifi. Peygamber SAS burada üç cümle ile çok geniş anlamlı işaretler veriyor bizlere. İslâm'ın ne kadar ileri olduğunu, ne kadar yüksek olduğunu, ne kadar akla ve mantığa dayandığını gösteren bir hadis-i şerif bu.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki: (*Lâ fakra eşeddü mine'l- cehl*) “Cahillikten daha büyük bir fakirlik olamaz.”

Biliyorsunuz, *lâ* kelimesi, “Hiç bir şey yoktur.” mânâsına gelir. “*Lâ ilâhe illa'llâh*” sözünden de halkımız bilir, herkes bilir, bütün müslümanlar bilir. Hattâ müslüman olmayanlar bile duymuştur. *Lâ*'ya *nâfiyetü'l-cins* derler. Arkasından gelen kelime hangi mânâyı ifade ediyorsa, o cinsten hiç bir şey yoktur mânâsına geliyor.

1. (*Lâ fakra eşeddü mine'l-cehl*) “Cahillikten daha şiddetli, daha fenâ, daha kötü, daha çirkin bir fakirlik olamaz. Cahillikten daha fenâ hiç bir fakirlik yoktur.” Demek ki, Peygamber Efendimiz cahilliği, çok büyük bir yoksulluk,

çok büyük bir noksanlık, çok büyük bir eksiklik, çok büyük bir fakirlik gördüğü için; hattâ en büyük yoksulluk, en büyük eksiklik, en büyük noksanlık, en büyük fakirlik gördüğü için, böyle buyurmuş.

Demek ki, müslümanlar cahilliğin bu denli karşısında, bu kadar ileri derecede karşısında... Cahilliği bu kadar zararlı görüyorlar, cahillikten bu kadar uzaklar, cahilliği bu kadar karşılarına almışlar. Ne kadar güzel bir şey...

Tabii, cahilliği sevmeyen insan, cahillikten kurtulmağa çalışır, kurtulur. İlmî öğrenir, ilme sarılır, ilim için gecesini gündüzünü harcar. Hakîkaten Peygamber SAS Efendimiz'den sonra sahabe-i kiramın ve Ümmet-i Muhammed'in fertlerinin, kişilerinin durumlarına bakacak olursak, bu işareti çok iyi algılamış olduklarını, anlamış olduklarını görürüz.

Hakîkaten hiç bir şey bilmeyen, coğrafî şartlar dolayısıyla da mahrumiyet bölgesi olan bir mıntıkada doğmuş olmasına rağmen; cahil bir halkın arasında, cahiliye devri yaşayan bir halkın arasında doğmuş olmasına rağmen, İslâmiyet, Allah'ın lütfuyla, Allah'ın bir ikramı olarak, o hiç bir şeye sahip olmayan topluluğa çok büyük yenilikler getirmiş. Ahlâkını değiştirmiş, kafasını değiştirmiş, yaşayışını değiştirmiş, dünyaya bakışını değiştirmiş, dünyada çalışma tarzını değiştirmiş...

Bakıyorsunuz, kısa bir zaman sonra, Peygamber SAS Efendimiz'den az bir zaman sonra, büyük imparatorlukları yenmiş ve cihanın üç kıtasına

kol salmış, bir muazzam devlet haline geliyor müslümanlar... Tabii bu işin siyasî boyutu, müslümanların siyasî atılımı, siyasetteki uluslararası başarısı.

Dışarıda bu başarı olurken, toplumda da muazzam değişiklikler olmuş. Toplum da ilim bakımından çok ileri noktaya ilerlemiş, çok büyük gelişme göstermiş. Dünyanın başka kültürleriyle tanışmış olan müslümanlar, o kültürleri hazmederek, o kültürleri tanıyıp kendileriyle mukayese ederek, ilmi geliştirmişler, ilmî araştırmaları geliştirmişler. Dünyanın en büyük alimlerini, cihan durdukça adları anılacak olan alimleri yetiştirmişler. İslâm toplumu içinden, böyle büyük alimler yetişmiş. Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri'nin cehaletten kurtulmak, ilme sahip olmak, alim fâzıl olmak konusundaki işaretini, böylece en iyi algılamış ve uygulamış oluyorlar. Tarih bunu gösteriyor.

Hakîkaten, Ortaçağ'ın karanlıklarına, İslâm'ın çok büyük ışıklar getirdiğini, insan topluluklarını çok geliştirdiğini görüyoruz. Ondan sonra da, batıyı medenîleştirdiğini görüyoruz İslâm'ın... Batıda büyük etkiler yaptığını görüyoruz. İnanç yönünden etki yapmış, onların tozlanmış inançlarında bir hareket, değişiklik, kendi kendilerini tenkit meydana getirmiş. Kendi hristiyanlıklarında reform hareketleri ortaya çıkarmış. Dünya görüşlerinde, medeniyet anlayışlarında çok büyük etkileri olmuş, ilimlerini, irfanlarını geliştirmiş, böylece Fransızca *Rönesans* diye isimlendirilen bir medeniyet atılımı, hareketi meydana getirmiş.

Bu nereden oluyor?.. Müslümanların oralara ilmi, irfanı götürmeleri ve onları cehaletten kurtarmalarından... Rönesans vereformun bir tek sebebi var; o toplumların İslâm'la tanışması, İslâm ilimlerinden istifade etmesi, kendi cahilliklerini tashih etmesi, düzeltmesi ve değiştirmesi...

Demek ki, Peygamber SAS Efendimiz'in bu hadis-i şerifini biz de, şu anda, şu yüzyılda, bu çağda, aynı heyecanla anlamalıyız ve cihanda bizden daha bilgili millet kalmamalı; en bilgili biz olmalıyız, en ileri biz olmalıyız, en medenî biz olmalıyız, en konforlu biz olmalıyız. En ileri aletleri biz yapmalıyız.

Ben bizim arkadaşlara, sanki kolay bir şeymiş gibi, latîfe olsun diye söylüyorum: “Yâhu niye boş duruyorsunuz, bir şeyler icad edin!” diyorum. “Bak şimdi ben bir şey icad edeceğim, göreceksiniz.” diyorum, latîfe yapıyorum. Dinimiz ilim irfan dini olduğu için, insan dâimâ böyle bir atılım içinde olmalı ve Allah'ın rızasını kazanmak için, ilmini, irfanını, artırmağa çalışmalı!..

Hadis-i şerifin birinci cümlesi bu. Tabii rivayet eden de Hazret- i Ali Efendimiz olduğu için, biliyorsunuz benim huyumu; böylece sünnî kardeşlerime bir işaret vermiş olduğum gibi, Hazret-i Ali'yi seven, Alevîyim diyen kardeşlerimize de, Hazret-i Ali Efendimiz'den bir işaret vermiş oluyorum: Cahillik, çok büyük bir yoksulluk ve noksanlıktır. Bütün müslümanlar ondan kurtulmağa çalışacak...

2. (Ve lâ gınâ a'vedü mine'l-akl) “Akıldan daha faydalı bir zenginlik de olamaz.” diyor Peygamber Efendimiz.

Şimdi tabii, akılı medh ediyor bu cümlede. İnsanın en büyük zenginliği aklıdır. Allah insana akıl gibi bir nimet vermiş, bu akıl nimetiyle çevresindeki varlıkları fark ediyor, inceliyor. Aklını kullanıyor, çevresini tanıyor, dünyayı tanıyor, fezayı tanıyor. Hem görünen varlıkları daha iyi tanıyor, hem görünmeyen alemlere ait bilgisini tefekkür yoluyla, aklını kullanarak geliştiriyor. Sosyal ilimler, beşerî ilimler, insanî ilimler dediğimiz ilimlerde gelişme gösteriyor. Veyahut matematik gibi soyut ilimlerde başarı gösteriyor.

Demek ki, Allah insana akıldan daha büyük bir nimet vermemiştir ve akıldan daha kıymetli bir yaratık yaratmamıştır. İnsanın bu akla sahip olması da, en büyük zenginliktir.

Bir insan köylü çocuğu olabilir; bizim Anadolu'muzda bunun misâli çok... Çoban olabilir, misâli var... İşçi çocuğu olabilir, fakir mahalleden yetişmiş olabilir... Ama akıllı olunca, aklını kullanınca, edebli terbiyeli olunca, çalışıp çabalayınca, bakıyorsunuz, sınıfında birinci oluyor, takdir alıyor, iftihar alıyor. Ondan sonra bakıyorsunuz, devletin açtığı imtihanları kazanıyor. Dış ülkelere gidiyor, o ülkelerde üstün başarı kazanıyor. “Bir çobanken atom alimi olmuş filânca... Bir işçi çocuğu iken büyük ödül almış falanca...” diye, adımızı dünyaya duyuruyor. Allah razı olsun...

Demek ki, bir insan fakir olabilir. Zenginliği Allah istediğine veriyor. Herkes zengin olmak istiyor ama, herkes zengin olamıyor. Bazısı işte böyle alnının teriyle kazanan, elinin emeğiyle kazanan, veya toprağa ektiğiyle yaşayan bir insan oluyor. ocuğu da yoksul oluyor. Devletin yardımıyla, konu komşunun desteğiyle okuyor; veya hiç desteksiz, mahrumiyetler içinde, mum ışığı yakarak okuyor. Ama sonunda çok büyük bir insan oluyor. Misalleri ok.

Bakıyoruz bizim başımızdaki, çevremizdeki büyük insanlara: Köylü çocuğu olabiliyor, işçi çocuğu olabiliyor. Bu ne oluyor?.. Demek ki, akıl en büyük zenginlik... Akıl oldu mu, insan bütün zenginlikleri kazanabiliyor. Sıfırdan başlıyor, Allah'ın lütfuyla büyük sermaye sahibi oluyor. Büyük sanayici oluyor, birçok kuruluşların sahibi oluyor. Birçok fabrikalar açıyor, birçok işçi çalıştırıyor. Tabii işçinin acısını, ızdırabını da bildiği için, işçilere de yardımcı oluyor. Güzel şeyler.

Demek ki, insan zlmemeli! şu andaki madd imknlarının az olduğuna esef edip, kendisinin mneviyatını bozmamalı, çalışmaya devam etmeli! Aklı varsa, akıl en büyük zenginliktir.

Aklı sayesinde inşallah, nelere sahip olur. Bir zaman gelir, Allah ona neler nasib eder, neler..

Bu da İslâm'ın akla ne kadar önem verdiğini gösteriyor. Aslında paranın çok önemli olmadığını; hele hele para elinin emeğiyle kazanılmamış da miras yoluyla veya kolay yoldan, bedavadan kazanılmışsa insana bir

şey getirmediğini; asıl kıymetli olan varlığın akıl olduğunu, bu hadis-i şerifle Peygamber SAS Efendimiz söylemiş oluyor, Hazret-i Ali Efendimiz de nakletmiş oluyor. Onun da, bu bilginin bize kadar ulaşmasında emeği geçmiş oluyor.

Tabii, bu da çok önemli... Demek ki, cahillikten kurtulmağa çalışacağız, akla önem vereceğiz, akli geliştirmeğe çalışacağız. Tabii, bu arada hemen benim aklıma geliyor: Çocuklarımızın akıllı çocuklar olarak yetiştirilmesine de çok dikkat etmeliyiz. Hani böyle, çocuğu küçüktür diye öcülerle filân korkutup, akıl dışı şeylerle onu toplumdandan, tabiattan, gerçeklerden uzak yetiştirmemeli! Her şeyi akıllı akıllı anlatmalı! Çocuk tabii olarak her şeyi tanımalı! Ondan sonra ona aklını kullanma fırsatı verilmeli!

Bazı sorumluluklar vermeli: “Hadi bakalım şu işi yap, bakalım nasıl yapacaksın?” diye Allah’ın ona vermiş olduğu akıl meziyetini kullanmasında ona yardımcı olmalı! Çocuklarımızı da böyle yetiştirmeğe gayret etmeliyiz. Tabii, Peygamber Efendimiz’in —biliyorsunuz— çocuklara öğretilcek şeyler konusunda tavsiyeleri var:²

---

² Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.VI, s.401, no:8665; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.X, s.15, no:19526; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, c.I, s.184; İbn-i Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, c.II, s.99, no:44; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.II, s.131, no:2669; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.219; Ebû Râfi’ RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.XVI, s.598, no:45340; *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.98, no:255;

Câmiü’l-Ehâdîs, c.XII, s.134, no:11619; RE. 276/6.

“—Çocuklarınıza ok atmayı, yüzmeyi, yazı yazmayı öğretin!” diyor.

“—Çocuklarınızı Kur’an-ı Kerim ve Rasûlüllah sevgisiyle yetiştirin!” diyor.

Tabii bunların hepsi, onlara hayatta lâzım olacak, dünyada ve ahirette lâzım olacak bilgileri vermemiz gerektiğini gösteren işaretler.

Peygamber Efendimiz’in bu birinci hadis-i şerifteki üçüncü cümlecığı de, duvarlara yazılacak kadar güzel bir söz:

(*Lâ ibâdete ke’t-tefekkür*) “Tefekkür etmek kadar sevabı çok olan, kıymetli olan bir ibadet bulunmaz.”

Şimdi bana bir hattat kardeşim haber göndermiş; güzel yazılar yazan, ödülleri alan kıymetli bir kardeşimiz: “Hocamız bize, böyle levhaya yazılabilecek küçük ibareler tesbit ederse, bize bildirsün, biz de onları yazı haline getirelim!” diye. Bence işte bakın:

الْإِبَادَةُ كَالْتَفَكُّرِ

(*Lâ ibâdete ke’t-tefekkür*) “Tefekkür etmek gibi, düşünmek gibi bir sevaplı ibadet daha bulunmaz. Onun kadar kıymetlisi olmaz. Tefekkür gibi ibadet yoktur, en sevaplısı odur.” diye çok güzel bir ibâre... Hem kısa, hem de anlamı büyük, hem de insanı her başarının kaynağı olan düşünmeye sevk eden bir cümle...

İbadet deyince, bizim aklımıza hemen namaz gelir, oruç gelir, hac gelir, tesbih, zikir

gelir... Bunlar doğru tabii, bunlar gerçekten birer ibadet, güzel ibadet, faydalı ibadet. Her zaman da hatırlatıyorum kardeşlerime: “İbadetleri bunlardan ibaret sanmayın! Sadece bunlar ibadettir de, başka şey ibadet değildir sanmayın!” diye söylüyorum.

Meselâ, şaşılacak konulardan birisi, sükûtun da ibadet olduğunu her zaman söylüyorum. Demek ki, insan ya hayır söyleyecek, ya da susacak. Çünkü, tefekkür etmek için de, biraz susulan bir ortam lâzım!.. Herkes bangır bangır bağırır, konuşur, her kafadan bir ses çıkarsa, orda insanın aklını başına toplayıp da tefekkür etmesi kolay olmaz.

Demek ki, sükût da ibadettir. Çünkü sükût ettiği zaman, günah da işlememiş oluyor, lüzumsuz söz söylememiş oluyor, veyahut kendisini günaha sokacak söz söylememiş oluyor. İşte düşünmenin de ibadet olduğunu insanların bilmesi lâzım!

Demek ki, bizim de şöyle koltuğa oturup, rahat bir yere oturup, gözümüzü kapatıp, bazı meseleleri enine, boyuna derin derin düşünmemiz lâzım! Çünkü bu bir ibadet...

Her şeyi düşünebiliriz de en çok neleri düşünmeliyiz?.. Bir kere Allah'ın kudretini düşünmeliyiz. Ma'rifetullahı ermemize sebep olacak hususları düşünmeliyiz. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin büyüklüğünü düşünmeliyiz, yaratıklarındaki hikmetleri düşünmeliyiz. Yarın mahkeme-i kübrâda hesaba çekileceğimizi düşünmeliyiz.

Bu dünyanın bir imtihan yeri olduğunu düşünmeliyiz. Yapacağımız işlerin doğru olmasını düşünmeliyiz.

İnsan bu dünyada paldır küldür, çevresinin etkisiyle, gazetelerin yaygarasıyla bir şeyi doğru sanır, yapar. Ama dur bakalım ahirette, mahkeme-i kübrâda Allah-u Teâlâ Hazretleri ona nasıl muamele edecek?.. Onu düşünsün bakalım!.. “Ben mahkeme-i kübrâda, Allah’ın huzurunda böyle yaptığımı nasıl savunabilirim?.. Allah bana şöyle derse ben nasıl cevap veririm?” diye onu düşünmek; işte bunlar güzel düşünceler...

Dünyanın fani olduğunu düşünmek, cennetin güzelliklerini düşünmek; cehennemın nasıl tehlikeli cezalarla dolu bir azab yeri olarak Allah tarafından hazırlandığını düşünmek... Çok çeşitli düşünme konuları var, hepsi bunların faydalı. İşini düşünmek, yapacağı işi önceden planlamak, sonradan pişman olmayacak şekilde yapmak... filân.

Görüyorsunuz, bunların hepsi son derece çağdaş, hattâ çağların üstünde, hattâ çağımızdan ileri ne kadar güzel cümleler oldu, Peygamber SAS Efendimiz’in bu hadis-i şerifi: Cahillikten sakınacağız, aklımızı kullanacağız, aklın büyük bir zenginlik olduğunu bileceğiz ve tefekküre önem vereceğiz, tefekkürün bir ibadet olduğunu bileceğiz.

b. Büyük Mütefekkirlerin Eserlerini Okuyun!

Eğitilmemiş bir insan, tefekkürü de muntazam yapamaz. Onun için en iyi yol nedir?.. “Mütefekkirlerin, mübarek yüksek tefekkür ehli insanların kitaplarını okumak... Kimdir meselâ en büyük tanınmış insanlar?.. Kendi kültürümüzden, ilkönce kendi ilim irfan hayatımızdan, medeniyetimizden olanları tanımalıyız!”

şimdi tabii benim bu sözlerimden, bazıları hemen diyecekler:

“—Tamam, büyük mütefekkir falanca adam...”

Dur bakalım! O falanca adam bizim kültürümüzden değil, bizim dinimizden değil!.. Bizim ilmimizi, irfanımızı anlamış, kavramış bir insan değil...

İnsan Allah'ın varlığını tanıyamadıktan sonra, müşrik olduktan sonra, kâfir olduktan sonra, o ne kadar düşünse eksik düşünür. İlkönce sen imanlıların şöyle bir alimlerini, fazıllarını düşün!..

Müslüman olmuş bir Amerikalı diyor ki:

“—Siz İslâm aleminin yetiştirdiği büyük dâhîlerin eserlerini okuyun! Onların eserleri çok önemli... İslâm aleminin yetiştirdiği en büyük dâhîleri, en büyük zekâları din adamı yapmış. Onlar da din konusunda çok mükemmel eserler yazmışlar. Ben onları okuyorum, siz de okuyun!” diye müslümanlara, müslüman olmuş bir batılı

tavsiye ediyor. “Ben de şu günlerde İmam Şâtıbî³ Hazretleri’nin eserlerini okuyorum.” diyor.

Ben güldüm kendi kendime; “Türkiye’de İmam Şâtıbî’yi kaç kişi tanır? Onun ne kadar büyük zat olduğunu, ne kadar büyük dâhî olduğunu kaç kişi bilir?” diye düşündüm.

Bizim kendi büyük alimlerimizin eserleri Türkçe’ye çevrilmemiş. Yunan mitolojisi, masalları, uyduruk kaydırık, akla mantığa sığmaz şeyleri çevrilmiş. Ta eski çağların abuk sabuk, çürümüş eskimiş fikirleri çevrilmiş de, benim kendi dinimin, imanımın en büyük eserleri; benim ilmimin, irfanımın mahsullerini anlatan mükemmel eserler çevrilmemiş.

---

³ İmam Şâtıbî (1143-1194): Endülüs’te yetişen kırâat âlimlerinin büyüklerinden. Babasının ismi olan Fîrruh, Endülüs dilinde “Demirci” demektir. 538 (m. 1143) senesinde, Endülüs’te bir kasaba olan Şâtıbe’de doğdu ve Kur’ân-ı kerîmin kırâatini orada öğrenip tamamladı. Bu büyük âlimden ve Ebi’l-Hasen bin en-Ni’me, Ebû Abdullah bin Se’âde ve daha başka âlimlerden hadîs-i şerîf dinledi. Ebû Tâhir es-Silefî’den de hadîs-i şerîf dinlemiştir. Gençliğinde, memleketinde hatîblik yapardı. Hac yapmak üzere memleketinden ayrıldı. Mısır’a gelip Kâdı Fadıl’ın yanında kaldı. Kendisinden birçok âlimler hadîs-i şerîf rivâyet edip, Kur’ân-ı Kerîmin kırâatini dinlediler. Kâhire’yi vatan edinip oraya yerleşti. 590 (m. 1194) senesi Cemâzil-âhır ayınının 28. günü, Kâhire’de vefât etti.

İmâm-ı Şâtıbî, gözleri a’mâ olarak doğmuştu. Çok ilimde mahir ve mütehasıs olup, anlayışı ve zekâsı kuvvetli idi. Allah-u Teâlâ’nın kelâmı olan Kur’ân-ı Kerîm’in kırâatini (okunuş şekillerini) ve tefsîrini çok iyi bilen ve Rasûlüllah’ın hadîs-i şerîflerindeki derin bilgisiyle tebarüz eden büyük bir âlimdi. Birçok hadîs kitabındaki hadîs-i şerîfleri ezberlemişti. Sahîh-i Buhârî, Müslim ve Muvatta’ kitaplarında yazılı hadîs-i şerîfler kendisine okunduğu zaman, aralarındaki nüsha farklarını ezberinden düzeltir ve ihtiyâç duyulan yerlere gerekli işâretleri yazdırırdı. Ayrıca o, Arap dili ve edebiyat ilimlerinde de zamanının bir tanesiydi.

Hatırlıyorum, Döğol⁴ isimli Fransız reisicumhuru Türkiye'ye geldi. Tabii, Fransız reisicumhuru geliyor filân diye bir heyecan... Adam ilkönce, Fransızların bizim ülkemizde açtıkları bir okul olduğu için, Fransızca tedrisat yapmış olduğu için, Galatasaray Lisesi'ne gitti. Hemen orada bir sözü var:

“—Siz Osmanlı'da Kâtip Çelebi⁵ gibi bir alim yetiştirmiş milletsiniz!” diyor.

---

⁴ Charles André Joseph Marie de Gaulle (1890-1970): Fransız asker ve siyasetçi. De Gaulle, II. Dünya Savaşı öncesinde zırhlı savaş teorisyeni olarak tanındı. II. Dünya Savaşı'nın başında tuğgeneralliğe terfi etti. Fransa'nın Almanya'ya yenilmesi ve çok ağır şartları kabul ederek savaştan çekilmesinin ardından Londra'ya giderek Alman işgaline karşı direnen Özgür Fransa kuvvetleri hareketini başlattı. 1940-1944 yıllarında Özgür Fransa Kuvvetleri'nin önderliğini, 1944 yılında Fransa'nın Alman işgalinden kurtulmasının ardından ise Fransız hükümetinin başkanlığını yaptı. 1946 yılında kurulan Dördüncü Cumhuriyet anayasasının devlet başkanına yeterli yetkileri vermediğini söyleyerek görevinden istifa etti ve 1958 yılına kadar yönetimden uzak kaldı.

Cezayir Bağımsızlık Savaşı ve Birinci Çinhindi Savaşı'ndaki başarısızlıkların Fransa'da yarattığı bunalımların ardından 1958 yılında siyasete döndü. Kurulmasını sağladığı Beşinci Fransa Cumhuriyeti'nin ilk başkanlığını yaptı. 1969 yılında görevinden istifa etti ve 1970'te hayatını kaybetti.

⁵ Kâtip Çelebi ya da Hacı Halife (1609-1657): Tarih, coğrafya, bibliyografya ve biyografya ile ilgili çalışmalar yapmış Türk-Osmanlı bilim adamı ve aydını. Dünya bilim edebiyatında en ünlü ve bilinen eseri; İslam dünyasının en değerli eserlerini içeren 15.000 kitabı ve 10.000 yazarı alfabetik dizin sistemine göre tanıtan *Keşf ez-zünûn an esâmî el-kütüb ve'l-fünûn* ve daha sonra İbrahim Müteferrika tarafından basılan meşhur coğrafya ansiklopedisi *Cihannüma* ile tanınır.

Kâtip Çelebi kim?.. Kâtip Çelebi'nin güzelliği, kıymeti ne?.. Çağdaş bir başka ülkenin reisicumhurunun hayranlığını çeken tarafı ne?.. Millet bunu bilmiyor. Artistlerin isimlerini biliyor, futbolcuların isimlerini biliyor, lüzumsuz birçok şeyi biliyor ama kendi ilminin, irfanının en büyük şahsiyetlerini bilmiyor.

Evet Mevlânâ'yı bilenler var, çok şükür... Yunus'u bilenler var... Bizim kültür, medeniyet, ilim, irfan tarihimizde sadece onlar yok ki!.. Nice muazzam eserler var. Onlar daha Türkçe'ye kazanılmamış. Onları okuyup anlamamış, tanımamış bizim şahıslarımız. Tabii onları tanımadan, 20. Yüzyıl'ı anlayamaz, 20. Yüzyıl'ın kusurlarını anlayamaz.

Meselâ İkbâl, gelmiş, benim şu konuşma yaptığım Münih'te doktora yapmış. Münih Üniversitesi'nde felsefe doktorası yapmış ama İslâmî bilgileri de kendi ülkesinde güzelce almış. Pakistan'ın en büyük şairi olmuş. Hem şarkı biliyor, hem garbı biliyor. Yâni batıdan söz açılrsa, herkesten daha güzel konuşabiliyor. Zaaflarıyla, eksikleriyle anlatabiliyor.

Şimdi batının eksiklerini anlatan batılılar da çok... Onlar da eksikliklerini görüyorlar. Şark eserlerini inceledikleri zaman, İslâmî eserleri inceledikleri zaman, hatalarını anlıyorlar, müslüman oluyorlar. Bugün Almanya'da müslüman olan bir sürü Alman var. Harıl harıl İslâm için çalışan bir sürü Alman var.

İşte biz, o eski büyüklerimizin eserlerini okuyacağız, anlayacağız; o zaman tefekkürümüz daha güzel bir mecrâda, doğru bir yörüngede seyreder, hatalı iş yapmayız.

Şimdi bu devrin en büyük kusuru, ülkemizde en büyük kusur, bazı aydınların sırf yabancı kültürle yetişmiş olması... İyi yetişsin diye, annesi babası onu bir koleje veriyor. Yabancı bir dili öğreniyor. Ben de eskiden bir şey sanırdım, Fransızca biliyorlar, İngilizce biliyorlar, Almanca biliyorlar diye. Sonra el-hamdü lillâh üniversitelerde tanıdık hepsini... Avrupalı profesörleri de tanıdık. Onların da ne kadar profesör olduğunu, el-hamdü lillâh onları da görmemiz mümkün oldu. Bizde eksik bir şey yok...

Onların da yaptıkları nedir?.. Yunan ve Roma klasiklerini kendi dillerine çevirmişler, kendi adamları da onlar üzerinde çalışmış. Ama temeller yanlıştır, temeller çürük, temeller sulu, cıvık, çamurlu... Orada çürük temel üstüne sağlam bina yapılmaz ki...

İslâm öyle değil! İslâm konuştuğu zaman sapasağlam konuşuyor. Hindistan'da hristiyan papazları ile –tabii birkaç dil bilen, birkaç doktora yapmış, batının tahsilini almış adamlar– bizim müslüman alimler, din konularında münazara yapmışlar; bizimkiler çatır çatır ezmiş gitmiş. Ondan sonra papazlar, “Bir daha müslümanlarla halkın karşısında açık bir münazara hiç yapmayalım! Çünkü rezil rüsvâ oluyoruz, mahcub oluyoruz. Allah’ın üç olmadığı anlaşılıyor, Hazret-i İsa’nın Allah’ın

oğlu olmadığı anlaşılıyor.” filân diye karar almışlar. Bozulmuşlar, mahcub olmuşlar.

Onun için, aziz ve sevgili kardeşlerim! Tabii çoğunuz belki bunu anlarsınız ama, anlamayanlara da bir ihtar zarureti hasıl oldu. Ben tefekkür ediyorum diye, ben aklımı kullanıyorum diye batıyı alırsanız, batılı kadar bile olamazsınız. Çünkü batılı hiç olmazsa kendi kùltürü içinde tutarlı oluyor, eksiğini, kusurunu biliyor. Tefekkürü sağlam oluyor da, hatasını anlayıp, İslâm’ı beğenip müslüman olabiliyor.

Ama bizim ÷lkemizde yetişip de yabancı bir kolejde, onların misyonerlerinin etkisiyle yetişmiş olan bir insan, ne oluyor?.. İşte bizim son zamanlarda basında gördüğümüz, demokrasi düşmanı, ilim düşmanı, insan hakları düşmanı, din düşmanı, laikliği yanlış anlayan, demokrasiyi yanlış anlayan insanlar oluyor. Neden?.. Kafası yamuk, temeli yok... Kendi ilmine, irfanına dayanmamış, dışarıdakini de tam alamamış; ne kadar alsa eksik oluyor tabii, Avrupalı kadar Avrupalı olamıyor, her yönden eksikli kalıyor.

Buna dikkat edeceğiz. Yâni kendi özümüze, kùltürümüze, sağlam temellerimize dayalı olacağız. Hiç korkmayalım! Öyle olduğumuz zaman, bizim büyüklerimiz tefekkürün en yüksek seviyesine çıkmışlar. Bugün Mevlânâları, Yunusları cümle cihan halkı seviyor. Bizim temellerimiz sağlam, elhamdü lillâh...

şimdi Hazret-i Ali Efendimiz’den diğer bir hadis-i şerife, böylece bu güzel ve güncel

konudan sonra, ikinci hadis-i şerife geçiyorum. Neden güncel diyorum?.. Çünkü bu devirde, şu günlerde ben gazeteleri çok iyi takib ediyorum; televizyon yayınlarını, açık oturumlarını takib ediyorum. Yâni konuşmacıların bir kısmı, açık oturumlarda konuşma âdâbına bile riayet edemiyorlar. Sonra o kadar fecî, o kadar sefil, o kadar cılız, o kadar yalan yanlış fikirler ileri sürüyorlar ki, çok ayıplıyorum, acıyorum. Memleketimizin ilmi, irfanı namına çok üzülüyorum.

İlericilik diyorlar, ilericilik değil yaptıkları, gericilik... Çağdaşlık diyorlar, çağ dışılık... Demokrasi diyorlar, diktatörlük, despotluk... Lâiklik diyorlar, din düşmanlığı... Yâni, her şeyi yanlış anlıyorlar. Onun için, Hazret-i Ali Efendimiz'den rivayet edilen bu hadis-i şerif çok uygun düştü. Peygamber SAS Efendimiz'den güzel bir nasihat söylenmiş oldu.

c. Ameller Sünnete Uygun Olmalı!

İkinci hadis-i şerife geçiyorum. Üç hadis-i şerifle sohbetimi tamamlamak arzusundayım. Peygamber SAS Efendimiz, yine Deylemî'nin Hazret-i Ali RA'dan rivayet ettiğine göre buyurmuş ki:⁶

---

⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.185, no:7908; Hz. Ali RA'dan.

İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.44, no:601; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.280, no:297; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.217, no:1083 ve s.542, no:2428; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XVI, s.452, no:17250.

أَلْ قَوْلٌ إِلَّا بِعَمَلٍ، وَالْ قَوْلُ وَالْ عَمَلُ إِلَّا بِنِيَّةٍ،
وَالْ قَوْلُ وَالْ عَمَلُ وَالْ نِيَّةُ إِلَّا بِإِصَابَةِ السُّنَّةِ

(الديلمى عن على)

RE. 482/6 (*Lâ kavle illâ bi-amel, ve lâ kavle ve lâ amele illâ bi- niyyeh, ve lâ kavle ve lâ amele ve lâ niyyete illâ bi-isâbeti's- sünneh.*)

Bu hadis-i şerif, çok çok önemli bir dinî esas size anlatacak. Peygamber Efendimiz yine *nâfiyetü'l-cins* denilen, “Hiç bir şey yoktur” mânâsına gelen (*lâ*) ile buyurmuş ki:

(*Lâ kavle*) “Hiç bir söz yoktur, yâni iyi bir şey söylüyor, kıymeti yoktur; (*illâ bi-amel*) ancak insan sözünü tutarsa, o işi şeyi ameline, icraatına intikal ettirirse, o zaman kıymeti var.”

İslâm’da yalan söylememek iyidir. Diyelim ki, birisi, “Yalan söylemeyin!” diyor, ama yalan söylüyor. Demek ki uygulamasına, icraatına geçirmemiş. O zaman o sözün kıymeti yoktur demek. (*Lâ kavle illâ bi-amel*) “İcraatına geçirmedikçe, güzel bir sözü kuru kuruya söylemenin faydası yoktur, sevabı yoktur. Öyle bir söz değer taşımaz, sevap kazandırmaz.” demek.

Sonra devam ediyor Efendimiz: (*Ve lâ kavle ve lâ amele illâ bi- niyyeh*) “Tamam, güzel söz var, bir de uygulama var ama, o da yetmez; niyet güzel olacak. Niyet güzel olmayınca, iyi bir şeyi yapmak insana yine sevap kazandırmaz.” Meselâ, çarpıcı bir misal olsun diye söyleyelim: Namaz kılmak iyidir diyor, adam camiye geliyor,

namaz kılıyor. Fakat, camiden çıkarken birisinin ayakkabısını alıyor, gidiyor. Veyahut, camide biraz geç kalıyor, duvardaki antika levhayı çalıp götürüyor.

Abdest aldı, ‘Namaz güzeldir.’ dedi, Kur’an okudu, namaz kıldı diye bu sevap kazanır mı?.. Niyeti kötüydü; camiye girmekteki, abdest almaktaki, namaz kılmaktaki asıl maksadı o değildi. Asıl maksadı, camiye girmektir, kimsenin dikkatini çekmemektir, hırsızlık yapmaktır; halıyı çalmaktır, antika levhayı çalmaktır... Bu tabii çarpıcı, uç bir misal ama, sözü söyleyip yapmak da yetmez, niyetinin hâlis olması lâzım, iyi olması lâzım!..

Hâlis olmayan, katışıklı olan, bozuk olan niyet nasıl olur?.. İnsan iyi bir sözü, iyi bir işi kötü bir niyetle yaparsa, kötü olur. Yâni Allah rızası için yapmaz da, menfaati için yaparsa; Allah rızası için yapmaz da, birisini kandırmak için yaparsa; Allah rızası için yapmaz da, meselâ bir memuriyete geçmek, bir makam elde etmek, bir menfaat kazanmak için yaparsa, olmaz!..

(Ve lâ kavle ve lâ amele ve lâ niyyete illâ bi-isâbeti’s-sünneh.) İşte en can alacak cümleciğine geldik hadis-i şerifin: “Böyle söz, o sözü uygulamak ve niyetin iyi olması da yetmez; yapılan işin Peygamber Efendimiz’in öğretisine, sünnet-i seniyyesine, hayatına, tavsiyelerine uygun olması lâzım!..”

Dinimizin en önemli kaynaklarından birisi, Peygamber Efendimiz’in sünnet-i seniyyesidir. Kur’an-ı Kerim elimizde, ama Kur’an-ı Kerim

altı yüz sayfalık bir kitap; İslâm dininin ahkâmı binlerce sayfa... E bu nereden çıkacak, diğer teferruat nereden çıkıyor?.. Peygamber Efendimiz'in 23 senelik İslâm'ı insanlara anlatmasından, öğretmesinden, kendisinin uygulamasından çıkıyor. Yâni kendisine Kur'an inmiş olan Peygamber Efendimiz, bu konuyu nasıl anlamış, nasıl uygulamış, bu önemli değil mi?.. Son derece önemli!.. İşte ona dikkat etmek gerekiyor. Sünnet bu...

Peygamber Efendimiz'in sünnetini hiçe sayarsa, dikkate almazsa, öğrenmezse, dinlemezse bir insan, İslâm'da bir bilgi sahibi olamaz.

“—Efendim, işte Kur'an-ı Kerim'de böyle yazıyor!”

Yâhu, Kur'an-ı Kerim'i sen anlamazsın ki?.. Kur'an-ı Kerim Peygamber Efendimiz'e indi. Bakalım, Peygamber Efendimiz bu ayet inince ne yapmış; sen ona dikkat et!..

“—Efendim, Kur'an-ı Kerim'de şu kelime şu mânâyâ geliyor da, bu mânâyâ gelmez de...”

Sen bak bakalım, Peygamber Efendimiz nasıl uygulamış onu?..

İşte burada büyük yanılgı oluyor. Bir kere, aydınım diyen insanlar yanılıyor. İkincisi, böyle dini iyi bilmeyen yarım bilgili insanlar var. Dinle ilgili bir mesleği var, çıkıyor televizyon programında, açık oturumda konuşuyor. Ama yanlış, çünkü hadis- i şerife aykırı... Çünkü hadis-i şerifi bilmiyor. Bir de kalkıyor diyor ki:

“—Ben hadis-i şerifi tanımam!..”

Sen hadis-i şerifi tanımazsan, delilleri kabul etmiyorsun demektir. Yâni cinayetin aydınlanması için, ipuçlarına önem vermiyorsun demektir. Yâni, polis memuru oturduğu masadan hırsız öyle kafadan atarak mı buluyor. Yoksa parmak izlerini, bir saç parçasını, bir kırıntıyı, bir tahta parçasını icabında değerlendirerek; bir kan izinin laboratuvarında tahlilini yaparak mı sonuca ulaşıyorlar?.. Deliller konuşuyor. İşte İslâm’da hadis-i şerifler delillerdir. O bakımdan önemli...

Bir de burada diyorlar ki:

“—Ne mâlûm o hadis-i şerifin Peygamber Efendimiz tarafından söylenmiş olduğu?..”

Doğru... Bu endişe, bizim din alimlerimizin en büyük endişesiydi. Bu 20. Yüzyılın çok akıllısının aklına gelen bir şey değil ki, daha Peygamber Efendimiz’in zamanında bahis konusu olan bir şey bu... Peygamber Efendimiz’in bildirdiği bir husus, “Aman buna dikkat edin!” diye ikaz ettiği bir husus... Din büyükleri de buna son derece dikkat etmişler ve söylenen sözlerin Peygamber Efendimiz tarafından söylenmiş olduğunun tahkikini yapmışlar, incelemesini yapmışlar.

Onun için bir hadis ilmi var, bir de hadisin doğru mu, yanlış mı, sağlam mı, çürük mü olduğunu anlatan, hadisin işte bu istenilen tarafını inceleyen ilimler var... Râvilerini inceliyor, muhteviyatını inceliyor, kelimelerini inceliyor,

sebeb-i vürûd-u hadis-i inceliyor... Öyle kuru kuruya yapmamışlar. Alimler bir hadis üzerine sayfalarca yazılar yazmışlar. Hattâ o hadis daha iyi anlaşılсын diye, müstakil risaleler te'lif etmişler.

Onun için, zâten bizim alimlerimiz hadis-i şeriflerin sıhhatli olanlarını derleyip, toplayıp, kaynak olarak kullanmışlar. Meselâ, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından neşredilen *Sahîh-i Buhârî* kitabı nedir?.. İmam Buhârî Hazretleri'nin, şu kadar yüz bin hadis-i şerif içinden en sahih olanlarını seçerek derlediği bir kitaptır. *Sahih* ne demek?.. Sıhhatli, sağlam demek... *Sahîh-i Buhârî*; İmam Buhârî Hazretleri'nin sahih hadisleri seçip, içine koyduğu çok önemli kitabı demek.

“—Efendim, işte sıhhatli hadislerin bazısına da şu alim itiraz etmiş, bu alim itiraz etmiş?..”

Allah selâmet versin, İlâhiyat mezunu felsefeci profesör bir kardeşimiz vardı. Karşı taraftaki itirazcı:

“—Hiç kimsenin itiraz etmediği sıhhatli hadis şu kadardır.” diye az bir rakam söyleyince, cevap olarak dedi ki:

“—Peygamber SAS Efendimiz 23 sene peygamberlik yapmış, Etrafındaki insanlar ağzının içine bakmışlar. Tıraş olduğu zaman, saçlarını hatıra diye saklamışlar. Her şeyini candan dikkatle, pür dikkat takip etmişler. Yâni, 23 senede hiç mi Rasûlüllah'ın sözlerini hatırlarında tutmamışlar? Rasûlüllah'ın söylediği sözler, yaptığı

işler, bu kadar insan tarafından hiç mi tesbit edilmemiş?” diye cevap verdi, susturdu.

Onun için, bizim İslâm kültürümüz çürük bir kültür değildir. İslâm ilimleri, çok sağlam alimlerin, çok sağlam çalışmalarla ortaya koyduğu, çok sağlam bilgilerdir. Onun için, o kitapları okumak lâzım! Herkesin sünnet-i seniyyeye sımsıkı sarılması lâzım ve İslâm alimlerinin sözlerine de cân ü gönülden itimad etmesi lâzım!

Çünkü, gerçekten çok büyük insanlar...

20. Yüzyıl'daki insanların dahi takdir edeceği insanlar.

d. Cennete Girmeyecek Kimseler

Sohbetimiz tamam olsun diye, üçüncü hadis-i şerifi de okumak istiyorum. Bu da Ebû Saîd el-Hudrî Hazretleri'nden rivayet edilmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:⁷

---

⁷ Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.V, s.122, no:360; Ebû Said el-Hudrî RA'dan. Kısmen: Neseî, *Sünen*, c.VIII, s.318, no:5672; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.201, no:6882; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.IV, s.294, no:1555; Abd ibn-i

Humeyd, *Müsned*, c.I, s.132, no:324; Harâitî, *Mesâviü'l-Ahlâk*, c.I, s.249, no:233; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Kısmen: Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.12, no:5593; Beyhakî, *Sünenü'l- Kübrâ*, c.VIII, s.288, no:17120; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.309; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.IV, s.302, no:1563; Begav"i, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.264; Ebû Said el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.121, no:44020; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XVII, s.110, no:17696,17697.

أَلْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنَّانٌ، وَأَلْ عَاقٌ، وَأَلْ مُدْمِنٌ خَمْرٍ،
وَأَلْ مُؤْمِنٌ بِسِحْرِ، وَأَلْ قَتَّاتٌ

(القاضي عبد الجبار عن أبي سعيد)

RE. 486/1 (*Lâ yedhulü'l-cennete mennânün, ve lâ àkkun, ve lâ müdminü hamrin, ve lâ mü'minü bi-sihrin ve lâ kattâtün.*)

Peygamber Efendimiz diyor ki: “Şunlar, şunlar, şunlar cennete girmeyecek...” Şimdi onların kimler olduğunu sıralayalım. Dinleyenlerimiz muhakkak böyle değildir ama, belki tanıdıklarına söyleyeceği sözler olabilir. Cennete girmeyecek insanlar:

(*Mennân*) *Mennân*; minnet edip, yaptığı iyiliği başa kakan kimseler. Bir iyilik yapıyor ama, iyilik yaptığı kimsenin canını çıkartıyor, ciğerini söküyor, bin kere pişman ediyor; üzüyor, ağlatıyor, yaptığı iyiliği başa kakıyor. *Mennân*, minnet eden kimse yaptığı hayrın sevabını alamaz. Sevabı havaya gider, boşa gider, üstelik günaha girer. Çünkü ne yaptı?.. İyilik yaptığı kimseyi üzdü.

Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

أَلْ تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى

(البقرة: ۲۶۴)

(*Lâ tübtılû sadakâtiküm bi'l-menni ve'l-ezâ*)
“Ezâ ederek, minnet ederek, başa kakarak, mennânlık yaparak yaptığınız sadakaları, zekâtları bâtıl hale getirmeyin, iptal ettirmeyin;

sevabınızı elden kaçırmayın, kendinizi sevapsız bırakmayın!” (Bakara: 264) diye bu ayet-i kerimede de bildiriliyor.

Demek ki, biz müslümanlar iyilik yaptık mı, iyilik yaptığımız insanı üzmemeye, iyiliği kibarca yapmaya, zarif bir şekilde yapmağa çok dikkat etmemiz gerekiyor. Başa kakıcı olmamaya dikkat etmemiz gerekiyor.

Bir hikâyeyi hatırladım. Bu meşhur Neyzen Tefik, mu'tekid bir insanmış, inançlı bir insanmış. Sanatı da, çok güzel ney üfürüyor, çok yüksek kabiliyeti var. Çok da fukaracıkmiş. Mehmed Akif rahmetli, onun evine filân ziyarete gidermiş. Evi perişan, bekâr kendisi...

Birisi ona iyilik yapmak istemiş ama, doğrudan doğruya eline para verse, olmayacak. Bir gün gitmiş arkasından, elinde kaç altın varsa;

“—Efendim, cebinizden yere düşürdünüz, buyurun şunu alın!” demiş.

Şöyle almış bakmış ki, birkaç tane altın lira avucunda duruyor.

Demiş:

“—Ben yere bir şey düşürmedim, bu sizin kalbinizdir.” demiş. Böyle zarif bir şekilde altın vermesi üzerine, “Altın kalplisiniz. Sizin kalbiniz altın gibi, tertemiz, kıymetli.” demek istemiş.

Sevgili dinleyiciler! Birincisi: Başa kakıcı olmamak lâzım! Başa kakıcı cennete girmeyecek.

(*Ve lâ àkkun*) *Ayın, elif, kaf... Âk* ne demek?.. *Ukùk* masdarından ism-i fail bu; ana babasına âsî olan demek. İslâm'da insanın anne ve babasına hürmet etmesi çok önemli, fevkalâde mühim... İnsanın annesine, babasına çok hürmetkâr olması lâzım, hizmet etmesi lâzım, gönlünü alması lâzım; kendisini onlara sevdirmeye çalışması lâzım! Emrini tutması lâzım, asî olmaması, karşı gelmemesi lâzım! Karşı gelirse, dinlemezse.... Ne zaman dinlemiyor?. İşte biraz büyüdü mü, palazlandı mı, delikanlı oldu mu; önce annesini dinlememeğe başlıyor.

“—Evlâdım, oraya gitme...”

“—Sen karışma!..”

“—Evlâdım şunu yapma...”

“—Sus!..”

Tabii arkasından.... Bazen ağır sözler, bazen ağır hareketler...

“—Evlâdım içki içme...”

“—Yok! Para ver!.. ” bilmem ne.

Biraz daha kabadayılaştınca, büyüyünce, bu sefer babasına da karşı gelmeye başlıyor. Babası ihtiyarlayınca veyahut kendisi babasını yenecek duruma gelince, karşı geliyor. Tabii, Allah böyle kimseleri sevmiyor.

Çünkü, Allah yapılan iyiliğin karşılıksız bırakılmasını sevmiyor. Anne ve babanın insanın üzerinde çok büyük hakkı olduğundan, İslâm'a göre, evlâdın da anne babasına çok hürmetkâr olması lâzım! Hizmet etmesi lâzım, gönlünü alması lâzım! Kendisini sevdirmeye, onların duasını kazanmağa çalışması lâzım!..

الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ

(القضاعي، خط. في الجامع عن أنس)

RE. 200/16 (*El-cennetü tahte akdâmi'l-ümmehât*)⁸ “Cennet anaların ayakları altındadır.” buyrulmuş. Ne demek?.. “Evlat anneye babaya çok hürmet ederse, cennete öyle girer.” demek. Anneyi babayı üzmemek lâzım, âsî olmamak lâzım!

Bunu da anlıyoruz. Zâten annemizi, babamızı severiz. Onlara hizmeti canımıza minnet biliriz. Ama etrafta söyleyeceğimiz kimseler varsa, “Aman etmeyin!” diye söyleyelim!

3. (*Ve lâ müdminü hamrin*) *Müdmin*, idmanlı, yâni devamlı olan demek. “*Müdminü hamr*; içkiye devam eden, içkiye mübtelâ olan, ayyaş olan, sarhoş olan kimse de cennete girmeyecek.” Tabii, maalesef 20. Yüzyıl’da medeniyet ilerledi ama, insanlar kendisini zehirleyen, sıhhatini bozan, karaciğerini mahveden bu içkiden vaz geçemiyor.

---

⁸ Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.102, no:119; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.II, s.116, no:2611; Hatîb-i Bağdâdî, *el-Câmiü’l-Ahlâk*, c.IV, s.461, no:1714; Ebü’ş-Şeyh, *el-Fevâid*, c.I, s.26, no:25; Ebü’ş-Şeyh, *Tabakâtü’l-Muhaddisîn*, c.IV, s.19, no:1034; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

İbn-i Adiy, *Kâmil fi’d-Duafâ*, c.VI, s.348, no:347; İbn-i Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, c.VI, s.128, no:442; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.XVI, s.461, no:45439; *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.335, no:1078;

Câmiü’l-Ehâdis, c.XII, s.80, no:11476.

Amerika'da duydum, bir ara içkiyi, alkolü yasaklamışlar. Ama tutturamamışlar. Amerika, 1930'lu yıllarda, "İçki yasaktır!" diye bir ara yasaklamış. Tutturamamış, hepsi içkiye devam etmişler.

Neden?.. Çünkü onlarda biraz da şaraplı ekmekle kilisede başlıyor bu şaraba yakınlık... Derken dinlerinde içki yasak olmadığı için, dînî bir destek olmadığından, maalesef içkiyi çok içiyorlar.

Bizim bir güzel tarafımız var, bizde içki haram! İçki haram olduğu için, dindar bir kimseye: "Bak içki, Allah'ın sevmediği bir şey; bunu içme!" diyebiliriz. İşte bu hadis-i şerifi söyleyebiliriz:

"—Bak, içkiye devam eden kimse cennete girmeyecek!" deriz. O da kendisinin ayağını denk alır.

Ama batılı böyle düşünmüyor. Batılı, sarhoş olmayacak kadar içti mi, ziyanı yok sanıyor.

Halbuki bizde:⁹

مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ، فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ

(حم. د. ت. ح. ب. عن جابر؛ حم. ن. ه. عن ابن عمرو)

(*Mâ eskere kesîruhû, fekalîluhû harâmûn*)
“Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır.”
Damlası da haramdır, yalaması da haramdır.
Hattâ satması haramdır, taşıması haramdır,
sunması haramdır, î mâli haramdır...

⁹ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.352, no:3681; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.292, no:1865; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1125, no:3393; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.6, no:5576; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.296, no:17167; Tahâvî, *Şerhü'l-Maânî*, c.IV, s.217, no:5976; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Zemmü'l-Müskir*; c.I, s.60, n:21; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.VIII, s.377, no:1751; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.330; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Neseî, *Sünen*, c.VIII, s.300, no:5607; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1125, no:3394; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.167, no:6558; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.254, no:43; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.296, no:17168; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.216, no:5117; Tahâvî, *Şerhü'l-Maânî*, c.IV, s.217, no:5974; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.52, no:111; Cürçânî, *Târih-i Cürcan*, c.I, s.327; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LIII, s.160; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1124, no:3392; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.91, no:5648; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.262, no:83; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.197, no:626; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Zemmü'l-Müskir*; c.I, s.59, n:18; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.292, no:730; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.II, s.53; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.I, s.397; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.112, no:12120; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.50, no:3966; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Zemmü'l-Müskir*; c.I, s.61, n:23; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Hâkim, *Müstedrek*, c.III, s.466, no:5748; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.254, no:44; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IV, s.205, no:4149; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.135; İbn-i Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.332; Ukaylî, *Duafâ*, c.II, s.233, no:783; Huvât ibn-i Cübeyr RA'dan.

Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.250, no:21; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.43; Hz. Ali RA'dan.

Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.250, no:22; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.III, s.297; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.420; Hz. Aişe RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.V, s.139, no:4880; Zeyd ibn-i Sâbit RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.V, s.344, no:13154; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.V, s.84, no:8109, 8110;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XVIII, s.408, no:19752.

Her şeyi haramdır. İşte bu hususa da, şimdi dikkat etmek lâzım!

Tabii, bizim ülkemizde de batının kötü adetleri yayılmağa başladı. Kötü adetlerinden birisi bu içkidir, uyuşturucudur. Liselere kadar geldi. Sonra çocuklar birayı gazoz gibi içiyorlar. Bira her yerde satılıyor. Bakkalarda ekmeğin, peynirin yanında satılıyor. Elde edilmesi kolay, karneye bağlı değil.

Tamirci çocukları öğleyin yemek yerken, yanında gazoz yerine içki alıyor. Çarşıda pazarda satıcılık yapan adam, fasulye, patlıcan, biber satarken, içkiyi önüne koymuş oradan yudumluyor, öyle satıyor. Tabii yaygınlaştı.

O halde bizim de, bunun doğru olmadığını, zararlı olduğunu, günah olduğunu, Allah'ın rızasına aykırı olduğunu; böyle yaparsa kişinin cehenneme gideceğini, cennete girmeyeceğini anlatmamız lâzım!..

3. (*Ve lâ mü'minü bi-sihrin*) "Sihre inanan insan da cennete girmeyecek."

Bakın şimdi, alın ilerici gazeteleri! Dinden imandan İslâm'dan bahseden gazeteler gerici; danstan, içkiden, kumardan, yıldız falından bahseden gazeteler ilerici... Çok ters, tamâmen aksi, 180 derece aksi... İslâm sihre inanmayı reddediyor, sihre bir tesir atfetmeyi reddediyor ve "Sihre inanan kimse cennete girmeyecek!" diye bildiriyor. Bizim ilerici, devrimbaz, çağdaş gazeteler, yıldız falı diye, sihir diye, büyü diye olmadık çağdışı şeyleri yazıyorlar, sayfa

ayırıyorlar; bir de adları yine ilerici oluyor. Yâni akıl almaz, hem komik, gülünecek, hem ağlanacak, trajik bir şey... Allah uyanıklık versin...

Bir de bazı insanlar gerçekleri görmüyor. Yâni hakîkatler ortada ama, hakîkatlerin sonucunu çıkartamıyor. (2 + 2 =) Buraya kadar tamam; eşitini yapamıyor, 4 diyemiyor. İki, iki daha dört eder. İki artı iki'yi görüyor, sonucu dört diyemiyor. Maalesef...

Sihre inanmanın, yıldız falına inanmanın çağdışılık olduğunu, ilkçağlardan kalma bir bâtil adet olduğunu biliyor; gazetesini alıyor, kendisini ilerici sanıyor, müslümanların karşısına, "Ben ilericiyim!" diye böbürlenerek çıkıyor. Allah ıslah etsin... Bir de onları ilerici sananları ıslah etsin...

4. (*Ve lâ kattâtün.*) *Kattât* da, söz taşıyan insan demek. Yâni ara bozmak için birisinin lafını ötekisine gelip fıs fıs, fıs fıs, dedikoduyla söyleyip, söz getirdiği insanı ötekisine düşman eden, berikini ötekine müzevirleyen insan demek. Bu da cennete girmeyecek! Neden?.. İnsanların arasını bozuyor, iyileri dargın ediyor, dostları düşman ediyor, küstürüyor. Toplumu parçalıyor. Onun için, Allah onu da sevmiyor.

Tabii şimdi bu saydığımız sıfatların kötü olduğunu bildiğimiz için yapmamağa gayret etmeliyiz. Acaba kattâtlığı yapıyor musun, yapmıyor musun?.. Eğer sen, Ali'nin sözünü, Ali'nin olmadığı yerde Veli'ye, "Ali sana şöyle dedi." diye söylüyorsan, onun sözünü ona,

onun sözünü ona naklediyorsan, yapıyorsun işte... Yapmaman lâzım, ağzını tutman lâzım! Sır saklaman lâzım, birisinin sözünü ötekisine söylememen lâzım!..

Tabii şimdi bunlar; yâni yaptığı iyiliği başa kakan, ana babasına âsî olan, içkiye devam eden, mübtelâ olan, sarhoş olan, sihre inanan, laf taşıyıp da ara bozan kimseler cennete girmeyecek. Bu ne demek?.. Mü'minse, hani "*Lâ ilâhe illa'llâh* diyen cennete girecek!" diye hadis-i şerifler var. Cennete nasıl girmeyecek?.. Cehenneme girmeden, cezasını çekmeden, belâsını bulmadan cennete girmeyecek demek. Mü'minse cennete girer ama, önce onların cezasını çeker. Ne kadar çeker?.. Yüz binlerce yıl cehennemde cayır cayır yanarak çeker.

Aziz ve sevgili kardeşlerim, üçüncü hadis-i şerif biraz tuzlu biberli, acılı oldu ama, o da lâzım arada... Onun için, bu gibi kötü huylara sahib olmayalım! Çocuklarımızı böyle yetiştirmemeğe dikkat edelim! Çevremizdeki insanlardan bu kötülöklere mübtelâ olanlar varsa, onları da ikaz edelim!..

"—Kardeşim, sen müslüman değil misin?.."

"—El-hamdü lillâh müslümanım."

"—Tamam, müslümansan bu yasak, bu haram!" diye söyleyelim, biz de sevap kazanalım!

Çünkü, bir insan bir bilgiyi öğrenirse, öğrendiği için sevap kazanır. Bir de gider başkalarına anlatırsa, İslâm'ı yaydığı için, İslâm'ın emirlerini başkalarına öğrettiği için sevap kazanır.

Allah-u Teâlâ Hazretleri sizi hem iyi, sâlih müslüman eylesin; hem de başkalarının iyiliği için çalışan, canlı, faal, aktif, atılgan müslüman eylesin... Böylece de sevaplar kazanmanızı nasib eylesin... İki cihanda aziz ve bahtiyar olun... Rabbimizin cennetiyle, cemâliyle müşerref olun, aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!..

Cumanız mübarek olsun... *Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!*..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

14. 03. 1997 - Münih / ALMANYA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

